

1. نوشتن مسئله:

با استفاده از Z3 جدول سودوکو ارائه شده را حل نمایید. منابع پیشنهادی در ادامه بیان شده است. کد پیاده سازی شده را در گیت هاب به صورت مرحله به مرحله قرار دهید (مبانی مهندسی نرم افزار). مراحل تحلیل و پیاده سازی باید مطابق بیان روشهای رسمی باشد و ارائه کد و توضیح آن بدون رعایت مفاهیم روش های رسمی مورد پذیرش نمی باشد.

				6	1			2
	7						6	
9	2							
		4	5	2		9		
	8	2	1		4	6	3	
		3		7	6	1		
							9	8
	3						4	
6			3	8				

2. بیان مسئله:

جدول سودوکویی ارائه شده است که ما باید با استفاده از روش Z3، آن را حل کنیم و کد نهایی، مراحل پیاده سازی و تحلیل را (با توجه به مبانی روش های رسمی) در گیت هاب آپلود کنیم.

3. نیازمندی ها (Requirements):

• 3-1 سودوکو:

سودوکو یک پازل منطقی است که معمولاً در روزنامه‌ها، مجلات، کتاب‌ها و برنامه‌های موبایل یافت می‌شود. این بازی شامل یک جدول دو بعدی مربعی 9 در 9 است که به 81 خانه کوچکتر تقسیم شده است. هدف در سودوکو، پر کردن این جدول با اعداد از 1 تا 9 است به گونه‌ای که شرایط زیر برقرار شود:

- هر سطر باید شامل اعداد 1 تا 9 باشد و هر عدد فقط یک بار در سطر ظاهر شود.
- هر ستون باید شامل اعداد 1 تا 9 باشد و هر عدد فقط یک بار در ستون ظاهر شود.
- هر بلوک 3 در 3 که درون جدول وجود دارد، باید شامل اعداد 1 تا 9 باشد و هر عدد فقط یک بار در بلوک ظاهر شود.

پازل سودوکو با یک جدول ناقص شروع می‌شود، که برخی از خانه‌ها در آن با اعداد پر شده‌اند و برخی خالی هستند. بازیکن باید خانه‌های خالی را با اعداد مناسبی پر کند تا شرایط سودوکو برقرار شود و پازل حل شود.

حل سودوکو نیازمند استفاده از استدلال منطقی و تحلیل است. بازیکن باید الگوها و قواعد منطقی را در نظر بگیرد تا به ترتیب صحیح اعداد را در جدول قرار دهد. این می‌تواند شامل تعیین اعداد محتمل برای خانه‌های خالی، استفاده از اصول منطقی مانند "عدد منحصر به فرد" در سطرها و ستون‌ها، و شناسایی الگوهای تکراری در بلوک‌های 3 در 3 باشد.

هر سودوکو دارای یک راه‌حل یکتا است، که به وسیله استدلال منطقی و قواعد سودوکو قابل یافتن است. بازیکنان می‌توانند از روش‌های مختلفی برای حل سودوکو استفاده کنند، از جمله استفاده از تکنیک‌های پیشرفته‌تر مانند "تکنیک XYZ-Wing" یا استفاده از روش‌های آزمایش و خطا. سودوکو یک بازی پرفایده است. این بازی نه تنها سرگرم‌کننده است، بلکه مهارت‌هایی مانند تمرکز، تحلیل منطقی، حافظه و صبر را تقویت می‌کند.

• 2-3 Z3:

• SMT چیست؟

SMT یک مسئله تصمیم‌گیری است که بررسی می‌کند آیا یک فرمول منطقی با توجه به قوانین (نظریه‌های) پس زمینه خاص قابل تحقق است. این تئوری‌ها می‌توانند شامل مواردی مانند حساب (اعداد)، بردارهای بیتی (داده‌های باینری)، آرایه‌ها (ساختارهای داده) و حتی توابع تعریف نشده باشند.

• Z3 چیست؟

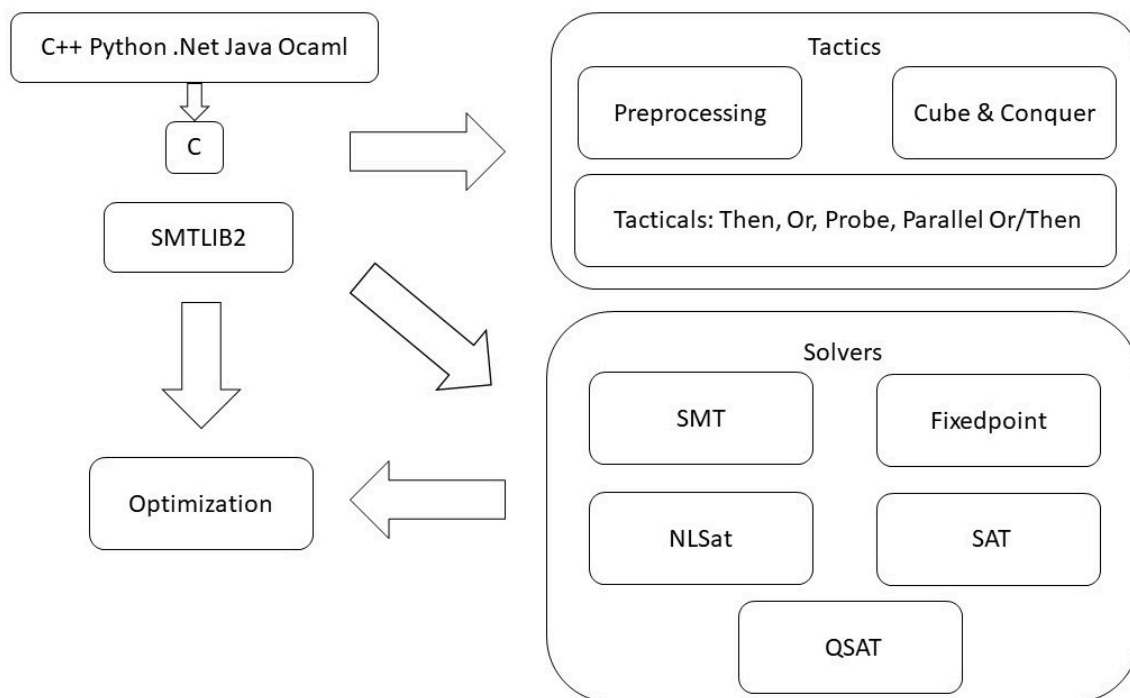
Z3 یک ابزار قدرتمند است که مشکلات SMT را حل می‌کند. این ابزار دارای الگوریتم‌های تخصصی برای مدیریت کارآمد تئوری‌های پس زمینه مختلف است.

• چرا SMT مفید است؟

SMT نقش مهمی در تحلیل، تایید و اجرای نمادین نرم‌افزار ایفا می‌کند. این به این دلیل است که SMT می‌تواند انواع داده‌ها و عملیات رایج در برنامه‌ها و مشخصات آنها را مدیریت کند. ابزارهای نرم‌افزاری چگونه از SMT استفاده می‌کنند؟ ابزارها می‌توانند بخش‌هایی از وظایف تجزیه و تحلیل خود را به فرمول‌های SMT تبدیل کنند. درک منطق‌های پشتیبانی شده (نظریه‌ها) و نحوه حل فرمول‌های SMT برای توسعه دهندگان این ابزارها ضروری است.

• فراتر از فرمول‌های تکی:

گاهی اوقات، حل یک مشکل ممکن است نیاز به تعاملات متعدد با یک حل‌کننده SMT داشته باشد، نه فقط یک فرمول واحد. توسعه دهندگان ابزار باید با روش‌ها و گزینه‌های موجود (کلیدها) در حل‌کننده‌های SMT آشنا باشند تا به نتایج مطلوب برسند. به عبارت ساده، SMT با بررسی اینکه آیا شرایط خاصی تحت قوانین خاص قابل تحقق است، به ابزارهای نرم‌افزاری برای تجزیه و تحلیل و تایید برنامه‌ها کمک می‌کند. Z3 یک ابزار قدرتمند است که به حل کارآمد این مشکلات کمک می‌کند. درک نحوه عملکرد SMT برای توسعه دهندگان ابزارهای تحلیل و تأیید نرم‌افزار ضروری است.

تصویر ارائه شده در بالا، نموداری کلی از معماری Z3 (نسخه 4.8) را نشان می‌دهد. اجزای کلیدی آن عبارتند از:

- رابط‌ها (بالا سمت چپ):
اسکرپت‌های SMT-LIB2: فایل‌های متنی حاوی فرمول‌هایی که Z3 می‌تواند آنها را پردازش کند. تماس‌های API: تعامل با Z3 از طریق زبان‌های برنامه‌نویسی سطح بالا (مانند پایتون).
- رابط کاربری پایتون:
روش اصلی مورد استفاده در سند برای تعامل با Z3.
- نحو انتزاعی (Abstract Syntax):
ساختار فرمول‌ها و اصطلاحاتی را که Z3 می‌تواند آنها را بپذیرد، توضیح می‌دهد.
- نظریه‌ها (Theories):
مجموعه قوانین منطقی پشتیبانی‌شده را که تفسیر نمادها را در فرمول‌ها تعریف می‌کنند، تعیین می‌کند.
- حل‌کننده‌ها (Solvers):
Z3 حل‌کننده‌های مختلفی را برای تعیین اینکه آیا یک فرمول با توجه به نظریه‌های مشخص شده قابل تحقق است یا خیر، ارائه می‌دهد.

- تاکتیک‌ها (Tactics):

Z3 تاکتیک‌هایی را برای دستکاری فرمول‌ها قبل از حل آنها ارائه می‌دهد. این موضوع می‌تواند شامل ساده‌سازی یا ایجاد زیرهدف‌ها باشد.

- بهینه‌سازی (Optimization):

Z3 می‌تواند مشکلاتی را حل کند که شامل یافتن مقادیر بهینه (حداقل یا حداکثر) بر اساس یک تابع هدف داده شده و محدودیت‌های خاص آن باشد.

- برشمردن پیامدها:

Z3 دارای الگوریتم‌های تخصصی برای شناسایی پیامدهای مهم (backbone literals) است که از یک فرمول ناشی می‌شود.

به طور کلی، این نمودار نمایی کلی از معماری Z3 را ارائه می‌دهد و اجزای مختلفی را که برای حل مشکلات SMT با هم کار می‌کنند، برجسته می‌کند.

- 3-3 منابع پیشنهادی:

<https://microsoft.github.io/z3guide/>

<https://theory.stanford.edu/~nikolaj/programmingz3.html>

<https://github.com/Z3Prover/doc/blob/master/examples/TutorialISPRAS2019.ipynb>

- 3-4 Visual Studio Code :

به اختصار VS Code نیز شناخته می‌شود، یک ویرایشگر کد منبع است که توسط مایکروسافت برای سیستم‌عامل‌های ویندوز، لینوکس، مک و ... پشتیبانی می‌کنند، توسعه یافته است. این نرم‌افزار قابلیت‌های زیادی را ارائه می‌دهد که در اینجا به برخی از مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌کنیم: پشتیبانی از چندین زبان برنامه‌نویسی: ویژوال استودیو کد از زبان‌های برنامه‌نویسی مختلفی از جمله جاوا، جاوا اسکریپت، پایتون، C++ و بسیاری دیگر پشتیبانی می‌کند. رنگ‌آمیزی نحو: VS Code کد شما را با رنگ‌های مختلف هایلایت می‌کند تا خواندن و درک آن را آسان‌تر کند. تکمیل کد هوشمند: این قابلیت با تایپ کردن شما، کلمات کلیدی و توابع را پیشنهاد می‌دهد و در بسیاری از موارد کل خط کد را به صورت خودکار کامل می‌کند. دیباگ کردن: ویژوال استودیو کد به شما امکان می‌دهد تا کد خود را خط به خط اجرا کنید و اشکالات آن را پیدا کنید. کنترل نسخه با VS Code: Git به طور مستقیم با Git که یک سیستم کنترل نسخه متن‌باز است، ادغام می‌شود و به شما امکان می‌دهد تا تغییرات کد خود را مدیریت کنید.

شخصی سازی: شما می توانید با تغییر تم ها، فونت ها و میانبرهای صفحه کلید، محیط ویرایش را مطابق با میل خود شخصی سازی کنید.

افزونه ها: VS Code دارای یک بازار پر رونق از افزونه ها است که قابلیت های بیشتری را به نرم افزار اضافه می کند. این افزونه ها می توانند برای پشتیبانی از زبان های برنامه نویسی خاص، فریم ورک ها و ابزارهای مختلف باشند.

برخلاف برخی از ویرایشگرهای کد ساده، Visual Studio Code یک محیط توسعه یکپارچه (IDE) کامل نیست. IDE ها معمولاً ویژگی های بیشتری مانند ابزارهای طراحی رابط کاربری گرافیکی و کامپایلرها را ارائه می دهند. با این حال، VS Code با قابلیت های غنی و انعطاف پذیری که دارد، به یکی از محبوب ترین ویرایشگرهای کد در بین توسعه دهندگان تبدیل شده است.

• 3-5 لپ تاپ:

حداقل سیستم مورد نظر برای اجرای VSCode از نظر سخت افزاری باید به صورت زیر باشد:
رم : 1 گیگابایت

سی پی یو (CPU): پردازنده دو هسته ای

کارت گرافیک (GPU): رزولوشن 1280*720

فضای مورد نیاز: حدود 250 مگابایت

• 3-6 حساب github:

حساب گیت هاب (GitHub account) یک حساب کاربری است که شما می توانید در پلتفرم گیت هاب ایجاد کنید. گیت هاب یک سرویس میزبانی مخزن کدهای منبع باز است که توسط توسعه دهندگان و تیم های برنامه نویسی برای مشارکت در پروژه های نرم افزاری استفاده می شود.

با ایجاد یک اکانت گیت هاب، شما می توانید مخزن های خود را بسازید، کدهای خود را بارگذاری (push) و به روزرسانی (commit) کنید، با دیگران در پروژه های مشترک همکاری کنید، مشکلات را گزارش دهید و برنامه های دیگر را مشاهده و تحلیل کنید؛ علاوه بر این، شما می توانید پروفایل کاربری خود را شخصی سازی کنید و نمایه ای از تجربه و توانایی های خود به دیگران ارائه دهید.

حساب گیت هاب به شما امکاناتی مانند مدیریت نسخه های کد، انجام تغییرات به صورت توزیع شده،

مشارکت در پروژه های گروهی، بررسی و تصحیح کدها، ایجاد شاخه ها (branches) برای توسعه

ویژگی های جدید و دسترسی به ابزارهای مدیریت پروژه مانند برگه های مسئولیت (issue trackers) را می دهد.

با داشتن یک حساب کاربری گیت هاب، شما می توانید به عنوان یک توسعه دهنده فعالیت کنید، کدهای خود را به صورت عمومی یا خصوصی به اشتراک بگذارید و با جامعه برنامه نویسی گیت هاب در ارتباط باشید. همچنین در این پروژه، برای بارگذاری کدها، احتیاج به حساب کاربری گیت هاب دارید.

4. اختصاصی سازی (specification):

• 4-1 دلایل استفاده از VS Code برای حل Z3:

1. پشتیبانی از افزونه‌ها:
VSCode دارای یک اکوسیستم گسترده از افزونه‌ها است که امکانات مختلفی را به ویرایشگر اضافه می‌کنند. افزونه‌های متعددی برای Z3 نیز در دسترس هستند که کار با این ابزار را آسان‌تر و کارآمدتر می‌کنند. این افزونه‌ها می‌توانند شامل موارد زیر باشند:

برجسته‌سازی نحو Z3: این افزونه‌ها فرمول‌های Z3 شما را با رنگ‌های مختلف هایلایت می‌کنند تا خواندن و درک آنها آسان‌تر شود.

پیشنهاد فرمول Z3: این افزونه‌ها با تایپ کردن شما فرمول‌های Z3 را پیشنهاد می‌دهند و در بسیاری از موارد کل فرمول را به صورت خودکار کامل می‌کنند.

اشکال‌زدایی Z3: این افزونه‌ها به شما امکان می‌دهند تا فرمول‌های Z3 خود را خط به خط اجرا کنید و اشکالات آنها را پیدا کنید.

ادغام با سایر ابزارها: این افزونه‌ها Z3 را با سایر ابزارهای توسعه، مانند ویرایشگرهای کد دیگر یا سیستم‌های کنترل نسخه، ادغام می‌کنند.
2. رابط کاربری بصری:
VSCode دارای یک رابط کاربری بصری و کاربر پسند است که کار با آن را آسان می‌کند. شما می‌توانید به راحتی فایل‌های Z3 خود را باز کنید، فرمول‌ها را ویرایش کنید، و نتایج را مشاهده کنید.
3. قابلیت‌های ویرایش قدرتمند:
VSCode دارای قابلیت‌های ویرایش قدرتمندی است که برای کار با فرمول‌های Z3 مفید است. این قابلیت‌ها شامل موارد زیر هستند:

جستجوی قدرتمند: شما می‌توانید به راحتی در بین فایل‌های Z3 خود و همچنین در فرمول‌هایتان جستجو کنید.

پشتیبانی از میانبرهای صفحه‌کلید: شما می‌توانید میانبرهای صفحه‌کلید را برای انجام وظایف رایج مانند ذخیره، باز کردن و جستجو شخصی سازی کنید.

کنترل نسخه با Git: VSCode به طور مستقیم با Git ادغام می‌شود و به شما امکان می‌دهد تا تغییرات کد خود را مدیریت کنید.

4. جامعه بزرگ:

VSCode دارای یک جامعه بزرگ و فعال از کاربران و توسعه‌دهندگان است. این به این معنی است که شما می‌توانید به راحتی در صورت بروز مشکل کمک پیدا کنید.

5. رایگان و منبع باز:

VSCode یک نرم‌افزار رایگان و منبع باز است، به این معنی که شما می‌توانید آن را به صورت رایگان دانلود و استفاده کنید و همچنین می‌توانید کد منبع آن را بررسی و اصلاح کنید.

در مجموع، استفاده از VSCode برای کار با Z3 به دلیل پشتیبانی از افزونه‌ها، رابط کاربری بصری، قابلیت‌های ویرایش قدرتمند، جامعه بزرگ و رایگان بودن آن، انتخابی عالی است.

• 2-4 نحوه حل سوال:

در صورت سوال، یک جدول سودوکو در اختیار ما قرار داده شده است. حال ما باید کدی را با استفاده از Z3 بنویسیم که این جدول را (با توجه به تعاریف سودوکو) برای ما کامل کند.

0. نصب Z3:

برای استفاده از کتابخانه z3 کافیت که دستور :

```
pip install z3-solver
```

را در shell و یا ترمینال vscode وارد کنیم تا کتابخانه z3 در سیستم ما نصب شود.

سپس یک فایل به نام sudoku.py میسازیم و آن را در vscode باز میکنیم.

1. ایمپورت کتابخانه ها و تعریف نمونه سودوکو:

- `from z3 import *` :

تمام توابع کتابخانه Z3 را ایمپورت می‌کند.

- `instance:`

یک متغیر است که لیستی 9x9 را تعریف می‌کند. این لیست وضعیت اولیه معمای سودوکو را نشان می‌دهد. سلول‌های خالی با 0 مشخص شده‌اند.

لیست سودوکوی ما به صورت زیر تعریف می شود:

```
instance = ((0,0,0,0,6,1,0,0,2),
            (0,7,0,0,0,0,0,6,0),
            (9,2,0,0,0,0,0,0,0),
            (0,0,4,5,2,0,9,0,0),
            (0,8,2,1,0,4,6,3,0),
            (0,0,3,0,7,6,1,0,0),
            (0,0,0,0,0,0,0,9,8),
            (0,3,0,0,0,0,0,4,0),
            (6,0,0,3,8,0,0,0,0))
```

2. ایجاد متغیرهای صحیح برای هر سلول:

- **X:**

لیستی 2 بعدی از متغیرهای صحیح ایجاد می کند. هر متغیر $X[i][j]$ مقدار سلول در ردیف $i+1$ (شماره گذاری از 1)، ستون $j+1$ (شماره گذاری از 1) در جدول سودوکو را نشان می دهد.

- **Int("x_%s_%s" % (i+1, j+1)):**

با استفاده از قالب بندی رشته، نام منحصر به فردی برای هر متغیر سلول تعریف می کند.

3. تعریف محدودیت ها:

- **cells_c:** تضمین می کند که هر سلول مقداری بین 1 تا 9 دارد.
- **rows_c:** از تابع **Distinct** برای اطمینان از اینکه هر ردیف شامل اعداد منحصر به فرد (1 تا 9) است استفاده می کند.
- **cols_c:** مشابه **rows_c** است اما برای اطمینان از اینکه هر ستون شامل اعداد منحصر به فرد است.
- **sq_c:** زیر شبکه های 3×3 را مدیریت می کند. از حلقه های لانه گذاری برای پیمایش هر زیر شبکه استفاده می کند و **Distinct** را اعمال می کند تا اطمینان حاصل شود که هر زیر شبکه شامل اعداد منحصر به فرد است.

4. ترکیب محدودیت ها و آغاز حل کننده:

- `sudoku_c`:

تمام محدودیت های تعریف شده قبلی (`sq_c` و `cells_c`، `rows_c`، `cols_c`) را ترکیب می کند.

- `instance_c`:

سلول های از پیش پر شده از لیست `instance` را به محدودیت تبدیل می کند. این تضمین می کند که این سلول ها مقادیر اولیه خود را حفظ کنند.

- `s = Solver()`:

یک نمونه حل کننده از کتابخانه Z3 ایجاد می کند.

- `s.add(sudoku_c + instance_c)`:

تمام محدودیت ها (هم قوانین سودوکو و هم سلول های از پیش پر شده) را به حل کننده اضافه می کند.

5. حل و چاپ نتیجه:

- `if s.check() == sat`:

بررسی می کند که آیا حل کننده می تواند راه حلی پیدا کند که تمام محدودیت ها را برآورده کند. `sat` یک ثابت در Z3 است که نشان دهنده یک حالت قابل قبول است.

- `m = s.model()`:

اگر راه حلی وجود داشته باشد، مدل را از حل کننده بازیابی می کند. مدل شامل انتساب هایی برای همه متغیرهایی است که الزامات را برآورده می کنند.

- `r = [...]:`

با ارزیابی مقادیر اختصاص داده شده برای هر متغیر سلول در مدل، شبکه سودوکو حل شده را ایجاد می‌کند.

- `print_matrix(r):`

این خط احتمالاً یک تابع تعریف شده توسط کاربر برای چاپ شبکه سودوکو حل شده به روشی قالب‌بندی شده است (تعریف تابع ارائه نشده است).

- `else:`

اگر هیچ راه حلی پیدا نشد، "failed to solve" را چاپ می‌کند.

به طور کلی، این کد به طور موثر مشکل سودوکو را با استفاده از توابع Z3 به مجموعه ای از محدودیت ها تبدیل می کند. سپس حل کننده سعی می کند ترکیبی از مقادیر را برای هر سلول پیدا کند که تمام محدودیت ها را برآورده کند و منجر به راه حلی صحیح برای معمای سودوکو شود.

5. پیاده سازی (Implementation):

```
from z3 import *

# sudoku instance, we use '0' for empty cells
instance = (
    (0,0,0,0,6,1,0,0,2),
    (0,7,0,0,0,0,0,6,0),
    (9,2,0,0,0,0,0,0,0),
    (0,0,4,5,2,0,9,0,0),
```

```

        (0,8,2,1,0,4,6,3,0),
        (0,0,3,0,7,6,1,0,0),
        (0,0,0,0,0,0,0,9,8),
        (0,3,0,0,0,0,0,4,0),
        (6,0,0,3,8,0,0,0,0)
    )

    # 9x9 matrix of integer variables
    X = [ [ Int("x_%s_%s" % (i+1, j+1)) for j in range(9) ]
           for i in range(9) ]

    # each cell contains a value in {1, ..., 9}
    cells_c = [ And(1 <= X[i][j], X[i][j] <= 9)
                for i in range(9) for j in range(9) ]

    # each row contains a digit at most once
    rows_c = [ Distinct(X[i]) for i in range(9) ]

    # each column contains a digit at most once
    cols_c = [ Distinct([ X[i][j] for i in range(9) ])
                for j in range(9) ]

    # each 3x3 square contains a digit at most once
    sq_c = [ Distinct([ X[3*i0 + i][3*j0 + j]
                        for i in range(3) for j in range(3) ])
              for i0 in range(3) for j0 in range(3) ]

    sudoku_c = cells_c + rows_c + cols_c + sq_c

    instance_c = [ X[i][j] == instance[i][j] for i in range(9) for j in range(9) if not
                   (instance[i][j] == 0) ]

    s = Solver()
    s.add(sudoku_c + instance_c )
    if s.check() == sat:
        m = s.model()

```

```

r = [ [ m.evaluate(X[i][j]) for j in range(9) ]
      for i in range(9) ]
print_matrix(r)
else:
    print("failed to solve")

```

- **Run:**

```

1  from z3 import *
2
3  # sudoku instance, we use '0' for empty cells
4  instance = (
5      (0,0,0,0,6,1,0,0,2),
6      (0,7,0,0,0,0,0,6,0),
7      (9,2,0,0,0,0,0,0,0),
8      (0,0,4,5,2,0,9,0,0),

```

Microsoft Windows [Version 10.0.19045.4291]
(c) Microsoft Corporation. All rights reserved.

C:\Users\Mel>C:/Users/Mel/AppData/Local/Programs/Python/Python310/python.exe c:/Users/Mel/Desktop/sodoko/sudoku_solver.py

```

[[3, 5, 8, 9, 6, 1, 4, 7, 2],
 [4, 7, 1, 2, 3, 8, 5, 6, 9],
 [9, 2, 6, 4, 5, 7, 8, 1, 3],
 [1, 6, 4, 5, 2, 3, 9, 8, 7],
 [7, 8, 2, 1, 9, 4, 6, 3, 5],
 [5, 9, 3, 8, 7, 6, 1, 2, 4],
 [2, 1, 7, 6, 4, 5, 3, 9, 8],
 [8, 3, 5, 7, 1, 9, 2, 4, 6],
 [6, 4, 9, 3, 8, 2, 7, 5, 1]]

```

C:\Users\Mel>

و اینگونه می توان یک جدول سودوکو را با استفاده از Z3 حل کرد.

(تفاوت سایز فونت ها و رنگ متن ها فقط به علت سهولت در خواندن است)